

Litteraturoversikt

TITEL:

Mannerheim. Hjärte och antihjärte

FÖRFATTARE:

Tuomas Tepora

FÖRLAG:

Svenska Litteratursällskapet i Finland,
Helsingfors

Lind & Co, Stockholm, Livonia Print,
Riga, 2025

Som få andra nordbor lockar Mannerheim skribenter. I det här fallet har dock författaren, historiker från Tammerfors, inte som syfte att åstadkomma en ny biografi utan granskar personkulten kring en man som väckt många känslor under en skiftesrik karriär. På köpet påminns man om hur denne, nyss general i den ryska stormaktens tjänst, i rollen som den vita sidans segrare i Finlands inbördeskrig blev beundrad, ja älskad, men desto mer hatad av förlorarna efter deras grymma öde i hårda fångläger. Det skulle komma att ändras.

I bokens upptakt skildras hur hans begravning 1951 var en för finländska förhållanden storslagen sorgelöshet. Mannerheim hade efter inbördeskriget, ändå inte kunnat behålla sin position. Ointresserad av det politiska livet och med sympatier för den höger-radikala Lappo-rörelsen, hanterade han sitt rykte som välgörare i Finlands barnskydds-förbund och Röda Korset, innan han från 1931, när det började mörkna, fick en central uppgift som ordförande i landets försvarsmakt. Därifrån blev han en samlande gestalt när kriget kom, som marskalken av

Finland och i kort ödesstund 1944 nationens president. Från dess hyllad med statyer.

Så grundas en kult. Ska den försvagas? Kanske, men Lincoln, också han ledaren i ett inbördeskrig, rubbas inte. Ryttaren vid Mannerhemsvägen i Helsingfors rider nog vidare.

TITEL:

New Cold Wars: China's Rise, Russia's Invasion and America's Struggler to Defend the West

FÖRFATTARE:

David E. Sanger

FÖRLAG:

Crown, New York, 2024

Med valet av titel vill författaren visa att vi står inför en tid av risker och hot, och med fler motsättningar än vi behövde räkna med under det förra kalla kriget. Som skribent i *New York Times* har han följt ett halvt dus-sin amerikanska presidenter och deras medarbetare, och boken är sprängfylld med intervjuer av deras syn på läget medan han på platsen följer upp hur utsatta både Ukraina och Taiwan är. Gång på gång visar han hur väst felbedömt vad som höll på att hända. Nu möter man i Ukraina en konflikt med drag av 1914, 1941 och 2022.

Boken om vad som kallas för en global chock ser världen ur ett amerikanskt perspektiv. Det nya, som gör utmaningarna farligare i en tid av utbredd och stigande nationalism och ”starka män”, är att USA för första gången utmanas från fyra håll: Ryssland, Kina, Iran och Nordkorea. Detta samtidigt som dess teknologiska makt och försprång

har börjat gå förlorade, kanske ingenstans mer än när det gäller AI. Det är slut på den tiden när den amerikanska supermakten ensam satte reglerna och grunden för en global ordning och inte minst spelade ut länderna i "the Global South" mot varandra. Detta skrivet strax före Trump II.

Dagens ledare är gamla, men nya kommer, och kärnvapnen har vunnit i aktualitet. Är USA kapabelt och villigt att försöka åter vitalisera sin inneboende kraft?

TITEL:

If Russia Wins: A Scenario

FÖRFATTARE:

Carlo Masala. Fr tyskan Olena Ebel, Ruth Ahmedzai Kewmp

FÖRLAG:

Atlantic Books, London, 2025

Om Ryssland vinner kan det börja med att ryska brigader från norr och öster ockuperar Estlands tredje stad Narva samtidigt som andra ryssar förklädda till turister besätter den stora ön Dagö. Detta sägs hända den 27 mars 2028 enligt denna bok, snarare pamflett, på 116 sidor av en tysk forskare vid universitetet i München. Kreml har inte fått nog, alls inte. Avsikten är att visa hur illa det kan gå om stormakterna i väst visar sig oförmögna att möta en ny rysk framstöt nära inpå Ukrainakriget som här har avslutats med ryska slagfältsframgångar.

Vad som skildras är det svårmod som bryter ut när de efter Dagös fall bara kan nå Estland via den sårbara Suwalki-korridoren och de därtill inte alls känner sig redo att agera enligt Natostadgans artikel 5, musketörsparagrafen, om hur alla ska hjälpa varandra. Till bilden hör ryska framstötter i Afrika och förvirrande hybridangrepp. Är det inte ett begränsat anfall, ska det vara

rimligt med ett nytt världskrig för Estland? resoneras det och undergräver artikel 5.

Det måste inte sluta så här så som Natos generalsekreterare kallar en "svart dag". Boken är ett medvetet urval därhän. Andra utgångar är möjliga, bara vi ger varningar deras rätta vikt.

TITEL:

Operation rädda Danmark: Sveriges hemliga invasionsplan 1945

FÖRFATTARE:

Marcus Törner

FÖRLAG:

Historiska Media, Scandbook, EU 2025

Vårvintern 1945 måste det ha rått febril verksamhet inom svenska staber. Medan tyskarna stred med sitt sista uppbåd och Europas folk för första gången vågade räkna med snar fred skulle vår krigsmakt ge sig in operationer för att ingripa i Norge och Danmark. Man skulle mot desperata tyskar göra det som grannarna inte kunde räkna med att klara av med de (polis)förband som hade utbildats i Sverige. I de allierades ögon skulle vi till sist ta språnget och hjälpa till vid deras sida.

Det var en mental grund för de operationer som i historien kallas RN och RD. rädda Norge och Danmark. RN var den längsta och mest förberedda, medan RD framstår som den kanske mest krävande med sina landstigningsoperationer, föremålet för denna bok där författaren ägnar sig åt såväl de stora dragen i andra världskriget i Europa som Danmarks väg från lugn till stridbar ockuperad. Utan specialutrustning och krigserfarenhet stod vi redo.

Sent fick regeringen veta att militären tänkte sätta in en nybildad armékår med två infanteridivisioner, en pansarbrigad och en motorbrigad mot Själland, medan det mot

Bornholm skulle förslå med två infanteriregementen, varav ett lokalförsvarsförband. Allt med sitt stöd av flotta och flyg, fiskebåtar och pråmar avblåstes. Som övning fantasirik.

TITEL:

Skånska kriget 1675–1679

FÖRFATTARE:

Katarina Harrison Lindbergh

FÖRLAG:

Historiska Media, Scandbook, 2025

Krigen var många. Danmark ville inte ge upp en rik landsända, utan vilken det mest var en samling av öar. Men det som getts namnet ”Skånska kriget” var det hårdaste och mest blodiga. Om dess förlopp erbjuder författaren inte sådant som slagordningar – order of battle – men desto mer av annat som ökar våra insikter om hur ett det senare 1600-talets krig kunde gå till. Det man får avstå uppvägs av framställningen av den allmäneuropeiska bakgrunden, parternas olika förutsättningar, sambandet mellan striderna på huvudstridsfältet Skåne, Sveriges tyska besittningar, den bohusländska fronten och till sjöss där Sverige gjorde en särdeles slät figur.

Framför allt läggs mycken tonvikt på den roll som Danmarks snapphanar och friskyttar spelade och som gjorde Skåne till ett förhärjat land. Av hur människorna slets mellan danskt och svenskt ges en intressant bild. Många flydde till sist till Danmark. Krigssjukvård, fångvård och fångutväxling har en plats som litet förtar ett bestialiskt förlopp. Mödosamma fredsförhandlingar fyller sin plats. Mot den oprövade krigarkungen Karl XI och hans hårdföre medhjälpare Johan Gyllenstierna hade Danmarks Kristian V inte mycket att sätta upp.

En gång till skulle Danmark falla in i Skåne. Men då har Sverige ett fast grepp om landet.

TITEL:

Skarpt läge

FÖRFATTARE:

Tobias Billström

FÖRLAG:

Albert Bonniers Förlag, Scandbook, 2025

Tobias Billström hade många år för moderaterna i riksdagen, åtta av dem (2006–2014) i regeringen. Som utrikesminister stannade han mycket kortare, bara åren 2022–2024, vilket väckte viss förundran och spekulationer. När han nu redovisar sina erfarenheter är skälet för avgången knappast tydligare. Han tycker det var dags för att gå efter att ha varit med om att lotsa Sverige in i Nato. Nu kan han vid 50 års ålder, ägna sig, något annat; öppet själviskt kan det tyckas.

Det överraskar hur som helst när han förefaller att ha gillat sin roll och här redovisar kunskaper i och åsikter om svensk säkerhetspolitik. De täcker allt från Arktis och koranbränningar till tankar om UD och regeringskansliet: regeringen borde organisera sig bättre med en tydlig politisk roll för den säkerhetspolitiska rådgivaren (i USA ett slags stötdämpare mellan Foggy Bottom och Pentagon). Boken innehåller tre delar: före 2024, Nato, Natoprocessen och framtiden. Om Ryssland saknar han varje illusion, och vi borde ha sökt medlemskap i Nato tidigare.

Vi får kanske nya insikter och framför allt en bild av hur det är där uppe på toppen.

TITEL:

Historiens återkomst: Europa och världsordningens sammanbrott

FÖRFATTARE:

Martin Kragh

FÖRLAG:

fri tanke, Livonia Print, Riga, 2025

Med sin bok om historiens återkomst vidgar Rysslandskännaren Martin Kragh perspektivet. Ibland lite krystat men mest ändå stimulerande skriver han berättelsen om Europas vindlande öde sedan Wienkongressen efter Napoleons fall. Ambitionen är att överbrygga dåtid med nuet, från ur-katastrofen 1914–1918, mellan krigstiden då totalitära stater utmanade ordningen, det i förluster i människoliv ännu värre andra världskriget och det kalla krigets svikna förhoppningar fram till det oväntade krigets återkomst med Rysslands angrepp på Ukraina, storskaligt och kombinerat med omfattande humanitär och ekonomisk kris.

Fred, välmåga och demokrati var inget återvunnet naturtillstånd, vad vi än hann börja hoppas på de korta åren 1989–1991. På nytt aktualiseras ”akademiska facktermer” som avskräckning, annektering och neutralitet i samhällsdebatten. Världen påminner om tidigare epoker med stormaktsrivalitet. Kanske alltför länge har vi lutat oss mot den liberala ordning som USA främjat, rannsakat och ifrågasatt, om än inte hunnit undermineras. Men en av världens äldsta demokratier hemsöks av polarisering och uppvigling. ”Rom stod åter i brand”.

Framtiden? Det enda som är känt är att den härrör ur det förflutna men tar sina egna vägar. ”Allt hänger på att man är redo.”

Böckerna är anmälda av ledamoten Olof Santesson